

Література

1. *Здоровцов О. І., Коротєєв М. А., Прасок В. О.* Демографічна ситуація у сільській місцевості України і державні заходи щодо її поліпшення // *Економіка АПК*. — 2001. — № 9. — С. 113—119.
2. *Малиновський А. С.* Відродження кадрового потенціалу в контексті аграрної освіти // *Економіка АПК*. — 2006. — № 11. — С. 107—112.
3. *Луценко Ю. О.* Тенденції зайнятості сільського населення у пост реформаційний період // *Економіка АПК*. — 2005. — № 12. — С. 106—116.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2007

УДК 331.5

І. В. Столярчук, асист.
кафедри управління персоналом,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

СТВОРЕННЯ НОВИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

АНОТАЦІЯ. Розглядається значення нових робочих місць для забезпечення продуктивної зайнятості. Аналізуються напрямки та ефективність створення нових робочих місць, а також пріоритети створення нових робочих місць.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Нові робочі місця, продуктивна зайнятість, кваліфікована робоча сила, безробіття, самозайнятість.

В основі добробуту населення лежить створення належних умов для гідної праці, підвищення соціального захисту населення від безробіття і звичайно гідна оплата праці та реалізація можливостей кожної людини. Одним із шляхів досягнення цього є створення нових ефективних робочих місць, що допоможе знизити рівень безробіття та забезпечити продуктивну зайнятість, тобто зайнятість усіх громадян, які можуть та бажають працювати. Сьогодні основним завданням, поставленим перед Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, районними державними адміністраціями виокремлено вжиття заходів протягом 2006—2009 року щодо створення щороку не менше ніж 1 млн робочих місць, насамперед у сфері інноваційного та високотехнологічного виробництва, у сільському господарстві, соціальній сфері у сільській місцевості, у сфері послуг та туризму, а також у монофункціональних містах шляхом

надання населенню державної підтримки для організації підприємницької діяльності, перетворення самозайнятості населення у високоефективний малий і середній бізнес.

Теоретичні та прикладні питання продуктивної зайнятості, механізму мотивації створення нових робочих місць розглядаються у працях відомих українських вчених В. В. Онікієнка, Е. М. Лібанової, Т. Заяць, С. І. Бандура, І. Л. Петрової. Питаннями нових тенденцій у сфері соціально-трудова відносин, зумовлених глобалізацією економіки, заміщення робочих місць неефективними займається російський вчений Р. П. Колосова. Дана проблема є актуальною і для зарубіжних країн. Так, у працях американського економіста Едварда Д. Блейклі можна знайти аналіз та практичний досвід щодо створення робочих місць на основі планування місцевого економічного розвитку.

Зважаючи на те, що питання розглядається і науковцями, і практиками, актуальним воно залишається і сьогодні, так як створення нових робочих місць дозволяє вирішити одну з найгостріших проблем — проблему зайнятості. Проте, для нашої країни це питання є досить новим, тому мало дослідженою залишається проблема якості створених робочих місць, задоволеності працівників новими робочими місцями. В деяких регіонах ми можемо спостерігати збільшення новостворених робочих місць разом зі збереженням рівня безробіття на сталому рівні. Це вказує на те, що частина створених робочих місць є непродуктивною, тобто заробітна плата, запропоновані умови праці є такими, що не задовольняють і не приваблюють працівників, а отже не відбувається зростання рівня зайнятості.

Метою даної роботи є спроба узагальнення існуючих шляхів створення нових робочих місць, а також обґрунтування доцільності їх існування з точки зору ефективності як для окремого працівника, так і для тієї території, де вони створюються, а також для країни в цілому.

На сьогоднішній день ставлення до питання створення нових робочих місць є неоднозначним. Багато хто вбачає в цьому спосіб перерозподілу бюджетних коштів шляхом надання дотацій роботодавцям та виплати одноразової допомоги по безробіттю на відкриття власної справи. Дехто вбачає в гонитві за створенням 1 млн робочих місць щорічно лише дії по забезпеченню виконання Указу Президента. Але дане питання заслуговує на увагу, якщо говорити не лише про кількісну сторону, але й про якість нових робочих місць, наскільки вони будуть відповідати новим економічним реаліям і чи позначатимуться на конкурентоздатності нашої країни.

Виділяються наступні напрями створення робочих місць:

- за рахунок розширення діючих підприємств (розширення виробництва, введення в дію нових ліній, зміни в технології, створення філіалів);

- за рахунок створення нових підприємств — юридичних осіб, тобто розвиток малого та середнього бізнесу;

- надання підприємствам дотаційних коштів для працевлаштування безробітних громадян, у першу чергу соціально незахищених на ринку праці;

- відкриття підприємницької діяльності шляхом отримання одноразової допомоги (самозайнятість);

- надання першого робочого місця, тобто квотування на підприємствах з кількістю працюючих осіб понад 20 до 5 % робочих місць для випускників шкіл, професійно-технічних або вищих навчальних закладів, тих, хто звільнився з лав армії;

- створення належних робочих місць для осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Виконання зазначених напрямів сприяло тому, що протягом 2005 року створено нових робочих місць для 1 млн 139 тисяч осіб, що становить 113,9 % річного завдання, визначеного Програмою зайнятості населення на 2005 рік. Причому дві третини робочих місць створено у сфері підприємницької діяльності фізичними особами-підприємцями та самозайнятими особами. Значною мірою зазначені робочі місця є результатом детінізації зайнятості. Зокрема, 408 тис. або 35,8 % робочих місць створено шляхом реєстрації трудових відносин найманих працівників із фізичними особами — підприємцями. У I півріччі 2006 р. за даними Мінпраці України було створено 542,0 тис. робочих місць або 54,2 % від річного завдання (у I півріччі 2005 р., — 493,9 тис., або 49,4 % відповідно). Із загальної кількості робочих місць майже три чверті (71,2 %) створено фізичними особами підприємцями, і лише 28,8 % — юридичними особами.

В результаті маємо зростання рівня зайнятості та значне скорочення безробіття на ринку праці. Мають місце дві основні причини зростання обсягів зайнятості у 2006 році: по-перше, це відбувалося за рахунок збільшення кількості працюючих у секторі самостійної зайнятості; по-друге, за рахунок активізації розвитку трудових відносин у неформальному секторі економіки України. Так, кількість працюючих у цьому секторі за I півріччя 2006 р. порівняно з відповідним періодом 2005 р. зросла на 9,0 % та становила 4,6 млн осіб, або 22 % загальної кількості зайнятих економічною діяльністю (у I півріччі 2005 р. — 4,2 млн осіб або 20,5 % відповідно).

Рівень безробіття населення віком 15—70 років (за методологією МОП) у цілому по Україні знизився та становив 6,8 % економічно активного населення зазначеного віку. Цей показник був нижчим, ніж у середньому по країнах Євросоюзу. Серед населення працездатного віку рівень безробіття (за методологією МОП) знизився з 7,8 % у 2005 р. до 7,4 % у 2006 р.

Аналізуючи структуру нових робочих місць, можна побачити, що основна їх кількість створена у сфері торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (274,0 тис. або 50,5 % від загального обсягу створених робочих місць), переробній промисловості (61,9 тис. або 11,4 %), транспорті і зв'язку (39,7 тис. або 7,3 %) (табл. 1).

Таблиця 1

СТРУКТУРА НОВИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ ДЛЯ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ у 2005—2006 роках, у %

	2005	2006
Відсоток до завдання	113,9	113,7
Обробна промисловість	25,5	11,4
Оптова і роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	23,3	50,5
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	15,7	7,3
Будівництво	8,6	4,1
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	5,0	3,7
Колективні, громадські та інші послуги юридичним особам	4,0	6,3
Транспорт і зв'язок	4,0	7,3
Інші	13,9	9,4

Дослідження економістів підтверджують той факт, що створення одного робочого місця в сфері інновацій і високих технологій веде до створення 5—8 робочих місць у суміжних і допоміжних галузях. Аналізуючи відповідність новостворених робочих місць цим вимогам (тобто створення робочих місць, насамперед, у сфері інноваційного та високотехнологічного виробництва, у сільському господарстві, у сфері послуг та туризму), можна зробити висновок, що саме в інноваційних галузях робочих місць створювалося найменше.

В умовах формування інноваційної моделі розвитку національної економіки об'єктивним явищем є ліквідація певної частини робочих місць, що відповідає сучасним вимогам ринкової конкуренції. Частково це явище також пояснюється широким застосуванням тимчасових контрактів для найму робочої сили. Протягом 2005 року було ліквідовано 549 тис. робочих місць, що у 2,1 разу менше, ніж створено. При цьому серед ліквідованих робочих місць майже чверть становлять робочі місця для працівників у юридичних осіб, понад 60 % — для працівників у фізичних осіб, 15 % — для фізичних осіб-підприємців. У 2006 році ліквідовано 0,6 млн робочих місць, що більше, ніж у 2005 році майже на 51 тис. робочих місць. Найбільше робочих місць ліквідується в секторі «фізичних осіб-підприємців» та «для самозайнятих осіб-платників податку», отже такі робочі місця є не досить стабільними. Зважаючи на це, важливим є вжиття заходів для переведення цих секторів до сфери малого і середнього бізнесу та приділення більшій уваги легалізації трудових відносин.

Взагалі процес створення нових робочих місць є багатоаспектним, на нього впливають багато чинників. По-перше, потрібно враховувати нашу структуру економіки, яка відрізняється від сучасної світової структури (у нас у сфері послуг зайнято менше 50 % населення країни, тоді коли у світі — 60—70 %). По-друге, нерівномірний розподіл та акумуляція залучених в Україну інвестицій, що спричиняє економічну активність, створення робочих місць лише в інвестиційних регіонах і спонукає мешканців інших регіонів залишати свої міста чи селища в пошуках роботи, що в свою чергу, збільшує навантаження на інфраструктуру міста. По-третє, створенню нових робочих місць перешкоджає нерозвинений сукупний попит на товари та послуги внаслідок низької купівельної спроможності корінного населення країни, тобто його бідності. По-четверте, при плануванні створення нових робочих місць потрібно враховувати наявне зниження рівня кваліфікації робочої сили, різке падіння значущості робочої професії. До викладеного вище потрібно додати негативні тенденції у демографічній ситуації, значну депопуляцію населення, особливо у сільській місцевості, відтік значної частки найбільш працездатного населення за межі країни тощо.

На нашу думку, одним з пріоритетних напрямів створення привабливих та продуктивних робочих місць залишається розвиток малого та середнього бізнесу в певному регіоні, який включає політику та програми, спрямовані на поліпшення місцевого ділового клімату і надання доступу до фінансової та технічної допомоги малим і середнім підприємствам.

Про ефективність створення малих підприємств свідчить і зарубіжний досвід. Із загальної кількості нових робочих місць у промисловості розвинених країн від 60 до 80 % припадає на малий бізнес. Крім цього малі підприємства відіграють велику роль у застосуванні технологічних інновацій, створюючи їх у 2—2,5 разу більше, ніж великі компанії. Такі підприємства більш стійкіші до змін в економічній ситуації і мають значні можливості для збереження конкурентоспроможності та прибутковості. Так, питома вага прибуткових малих підприємств у загальній кількості малих підприємств 2004 року становила 64,5 %, у 2005 році — 64,8 %.

Зважаючи на вагомий внесок малого та середнього бізнесу щодо забезпечення продуктивної зайнятості, одним з напрямів його розвитку є налагодження ділового клімату в регіоні, як результату стосунків між владою міста та представниками бізнесу. Цей клімат можна поліпшити завдяки більш ефективній комунікації та інформування бізнесу з боку міської влади через регулярні зустрічі, створення сучасної інформаційної системи. Так, сьогодні вже переглянуто існуючу політику та регулювання дозвільної системи з метою спрощення процедур отримання дозволів і ліцензій суб'єктами господарювання. В деяких містах вже працює Єдине дозвільне вікно, в основі діяльності якого лежить принцип єдності, коли для надання дозвільного документа представники дозвільних органів зобов'язані взаємодіяти між собою. Створення та функціонування таких установ сприяє вдосконаленню та спрощенню процедури отримання дозвільних документів для суб'єктів підприємницької діяльності, а також забезпеченню їх необхідною інформацією щодо здійснення підприємницької діяльності; суттєво поліпшує умови для ведення бізнесу, скорочуючи час та зменшуючи вартість проходження дозвільних процедур, роблячи дану процедуру більш прозорою та зрозумілою.

Взагалі, бажання досягнення повної зайнятості повинно ґрунтуватися на підвищенні якості і продуктивності праці та зміцненні територіального та соціального об'єднання, залученні та утримуванні більшої кількості людей на робочих місцях, підвищенні пропозиції праці, покращанні адаптування до змін працівників та підприємств, а також підвищенні інвестування у людський капітал шляхом кращого рівня освіти та навичок.

Метою планування розвитку економіки та досягнення повної зайнятості є створення робочих місць для постійних жителів конкретного міста їхніми ж силами. Наявність кваліфікованої робочої сили

є одним з найважливіших питань у прийнятті рішень інвесторами стосовно розміщення нових і розширення існуючих об'єктів промисловості, торгівлі чи сфери послуг. Це значний фактор конкурентоспроможності кожного міста з точки зору його здатності залучити інвестиції зі створенням робочих місць та забезпечити утримання й зростання підприємств, які вже існують у ньому.

Проте залишаються проблеми, які перешкоджають створенню та заповненню нових робочих місць. До них можна віднести наступні:

- невідповідність професійно-кваліфікаційного рівня робочої сили потребам економіки та ринку праці;

- відсутність у працівників належної мотивації до легальної продуктивної зайнятості, головним чином через низьку якість робочих місць та оплату праці;

- відсутність механізму економічного стимулювання роботодавців до створення робочих місць з належними та привабливими умовами праці.

Узагальнюючи можливості та практичний досвід створення ефективних робочих місць, наведемо основні напрями подолання виявлених проблем. По-перше, це співпраця районних державних адміністрацій, міських виконавчих комітетів, центрів зайнятості з кожним керівником міської селищної (сільської) ради та з кожним керівником підприємства.

По-друге, необхідно звернути увагу на модернізацію тих робочих місць, які не використовуються, простоюють, завершити будівництво на недобудованих об'єктах.

По-третє, визначити пріоритетним створення умов для розвитку малого, середнього підприємництва та самозайнятості. Досягнути цього можна за допомогою таких заходів: запровадження законодавчо врегульованої та зрозумілої системи отримання дозволів та ліцензій; надання на пільгових умовах у виробниче користування незадіяних приміщень, промислового обладнання, земельних ділянок; проведення на місцевому рівні інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо можливостей та сприяння розвитку підприємництва в сільськогосподарській та несільськогосподарській сфері; проведення навчання з безробітними стосовно організації власного бізнесу; організація Центрів підтримки малого бізнесу, які проводитимуть навчання для керівників малих підприємств, надаватимуть їм консультаційні послуги та проводитимуть маркетингові дослідження, що повинно поліпшити економічні показники відповідних підприємств і, можливо, допомогти їм збільшити кількість штатних працівників.

По-четверте, стимулювати роботодавців до створення нових робочих місць шляхом використання економічних важелів впливу таких, як: надання пільгових кредитів, безвідсоткових позик та дотацій; інвестування перспективних стабільних підприємств з метою розширення виробництв та створення нових робочих місць; зниження податкового тиску та рівня оподаткування сільських виробників.

Література

1. Бандур С. І. Стратегія розвитку робочих місць в механізмі державного регулювання національного ринку праці / С. І. Бандур, Л. С. Тарасівська // Економіка та держава. — 2006. — № 1. С. 73—76.
2. Едвард Д. Блейклі. Планування місцевого економічного розвитку. Теорія і практика. Літопис, 2002.
3. Заєць Т. Попит на робочу силу: проблеми формування та економічного стимулювання // Україна: аспекти праці. — 2005. — № 2. — С. 25—28.
4. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. — 491 с.
5. Праця України 2005: Стат. зб. — К.: Державний комітет статистика України, 2006.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2007

УДК 331.101.264.22:338.43

П. А. Стрельбіцький, канд. екон. наук, доц.,
завідувач кафедри управління персоналом і економіки праці
Кам'янець-Подільського державного університету

І. В. Яцишина, канд. екон. наук, доц.,
декан економічного факультету Кам'янець-Подільського
державного університету

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

АНОТАЦІЯ. У статті аналізуються кількісні та якісні параметри формування трудових ресурсів Хмельницької області у період ринкової трансформації економіки країни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Трудові ресурси, демографічна криза, міграція, соціально-культурні умови, управління.